

SECUNDAIR ONDERWIJS

Onderwijsvorm: **KSO**

Graad: **tweede graad**

Jaar: **eerste en tweede leerjaar**

Studiegebied: **Podiumkunsten**

FUNDAMENTEEL GEDEELTE

Optie(s): **Muziek**

Vak(ken):

KV Muziekesthetica	1/1 lt/w
---------------------------	-----------------

Vakkencode: **KU-a**

Leerplannummer: **2003/016**
(vervangt 97060)

Nummer inspectie **2003/16//1/K/SG/1/III /D/**

INHOUD

Visie	2
Beginsituatie	3
Algemene doelstellingen	4
Leerplandoelstellingen / leerinhouden.....	6
Pedagogisch-didactische wenken en timing	9
Minimale materiële vereisten.....	12
Evaluatie	13
Bibliografie	14

VISIE

Het expressievak *Muziekethetica* is algemeen vormend en beoogt voornamelijk (zowel in de tweede als in de derde graad) de toegepaste muzikale taligheid van de leerlingen aan te scherpen en te verhogen. In die zin dient het vak beschouwd te worden als een snijpunt zowel in horizontale als in verticale zin.

In horizontale zin is *Muziekethetica* het moment bij uitstek waar de muziektechnische inzichten, vaardigheden en kennis, die verworven worden in de onderscheiden artistieke muzikale vakken, samenkomen in de bestudering van muzikale producten doorheen de eeuwen en de verschillende cultuurhistorische periodes, met benadrukking van de wijze waarop deze muzikale producten het resultaat zijn van de wisselwerking tussen de muziektechnische en cultuurhistorische taligheid. Anders gesteld: het vak slaat een brug tussen de specifiek technische en artistieke kennis enerzijds en het inzicht in de cultuurhistorische werkelijkheid anderzijds.

In verticale zin is *Muziekethetica* het scharnierpunt tussen het verwerven van inzicht in de muzikale taal (eigen aan de preprofessionele opleiding van de optie *Muziek*) en het gedetailleerd wetenschappelijk (en muziekhistorisch) analyseren van de muzikale taal (eigen aan de hoger onderwijsopleidingen, waar normaliter de meeste leerlingen uit deze optie zich op voorbereiden).

De uitgestrekte leerlijn die bovenstaande visie omvat is opsplitsbaar in twee componenten:

- parametrische benadering: de wijze waarop muzikale bouwstenen aangewend worden om te komen tot composities en stijlconcepten, ter voorbereiding van
- een cultuurhistorische/stilistische benadering: de wijze waarop muzikale parameters en composities een uiting zijn van en functioneren in de muziek- en cultuurgeschiedenis.

De parametrische benadering is vnl. het onderwerp van *Muziekethetica* voor de tweede graad, de cultuurhistorische/stilistische benadering is vnl. het onderwerp van *Muziekethetica* voor de derde graad.

Het vak *Muziekethetica* is duidelijk meer dan "initiatie tot de muzikale taal" maar dient zich toe te spitsen op een zich steeds verder ontwikkelend inzicht in het functioneren van muziek en haar producten in verleden, heden en toekomst van deze wereld. Op deze wijze kan de volle harmonische muzikale (en menselijke) ontwikkeling van de muzikaal getalenteerde leerlingen uit deze optie gewaarborgd worden. De betrokkenheid van de leerlingen, hun te verwerven muziekethetische taligheid én hun kritische opstelling ten opzichte van diverse expressieve uitdrukkingsvormen, de maatschappij en de eigen leefwereld staan hierbij centraal.

BEGINSITUATIE

De leerlingen bezitten in het algemeen geen vooropleiding *Muziekethetica*, alhoewel sommige leerlingen in het Deeltijds Kunstonderwijs één of meerdere jaren de lessen *Algemene Muziekcultuur* hebben gevolgd.

De meeste leerlingen uit de optie Muziek genieten normaliter reeds een geruime tijd een actieve muziekopleiding of werken aan een inhaalbeweging.

ALGEMENE DOELSTELLINGEN

Het vak *Muziekethetica* heeft tot doel: het ontwikkelen van het auditief-analytisch en muzikaal-cognitief vermogen in wisselwerking met het te verwerven historisch-technisch, stijlkritisch en sociaalcultureel inzicht:

- het aanscherpen van het technisch luistervermogen: gericht luisteren naar welbepaalde eigenschappen, parameters of dimensies;
- het aanscherpen van het inzichtelijk en het analytisch luistervermogen;
- het aanscherpen van het extrapoleervermogen waardoor muzikale objecten niet langer op zichzelf beschouwd worden, maar ook gezien en ervaren kunnen worden als cultuurproducten in ruime zin.

De uiteindelijke doelstelling is het verwerven van de nodige technieken, inzichten en attitudes om de muzikale producten en omgeving te begrijpen. Noodzakelijk hiervoor zijn kentheoretische en factische verworvenheden enerzijds en inzicht in de dialectiek van de stijlontwikkeling anderzijds.

Muziek is een bijzonder multidimensioneel object dat niet los te koppelen is van zijn sociale ontstaansomgeving. De einddoelstelling kan dan ook slechts bereikt worden zo de leerlingen begrip krijgen voor en inzicht in:

- kennis van feitelijkheden van technisch-structurele aard: basiskennis van de muziektheorie in ruime zin is hiervoor noodzakelijk;
- kennis van en inzicht in feitelijkheden van sociologische aard: ruim cultureel-historisch perspectief is hiervoor noodzakelijk;
- de mogelijkheden van deductief denken en handelen om de verhouding tussen de voorgaande pijlers van het muzikale discours in te schatten.

Het zal duidelijk zijn dat de ontwikkeling en stimulering van aangepaste attitudes om dit te bereiken primordiaal zijn.

Optimaliter houdt de verwerving van dit inzicht in:

- kennis van muzikale en klankobjecten;
- kennis van de intra- en extramuzikale genese van deze objecten;
- kennis van en aangepaste attitude voor combinatie- en analysetechnieken.

Naast de geschetste vaktypische doelstelling dient de leerkracht ook een bijdrage te leveren tot de realisatie van de VakOverschrijdende EindTermen (VOET). Vakoverschrijdende eindtermen zijn minimumdoelen die niet specifiek behoren tot een vakgebied, maar onder meer door middel van meerdere vakken of onderwijsprojecten kunnen worden gerealiseerd. Zij zijn in eerste instantie een opdracht voor het hele schoolteam. Noodzakelijkerwijze impliceert dit nauw overleg tussen de leerkrachten van alle vakken. Het is aangewezen om deze afspraken formeel vast te leggen en op regelmatige basis overleg te plegen.

In sommige vakken kunnen bepaalde VOET uitdrukkelijker aan de orde komen dan in andere. Leerplannen kunnen dan ook verwijzingen naar VOET bevatten als de binding tussen de vakgebonden doelstellingen en de VOET evident is. Het is aan te bevelen zo de vakgroep nog andere VOET realiseerbaar acht binnen een vak, dit vast te leggen in een verslag waarin zowel de visie en de planning zijn opgenomen. Dat in een leerplan geen VOET-verwijzingen voorkomen impliceert geenszins dat de leerkracht geen inspanningen dienaangaande dient te leveren.

Een volledig overzicht van de VOET, samen met de conceptuele inbedding is o.a. raadpleegbaar op de webpagina's van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling (<http://www.ond.vlaanderen/dvo/>).

De verwijzing naar VOET gebeurt via een lettercode, gevolgd door het rangnummer van de betreffende VOET. De gebruikte lettercodes zijn:

- VL: Leren leren
- VS: Sociale vaardigheden
- VB: Opvoeden tot burgerzin
- VG: Gezondheidseducatie
- VM: Mulieueducatie
- VC: Muzisch-creatieve vorming
- VT: Technisch-technologische vorming

Behalve de in de leerplandoelstellingen/leerinhouden expliciet vermelde VOET zijn in onderhavig leerplan voortdurend aanwezig:

- i.v.m. het actief en afleidend luisteren naar muziek
 - = VL3: de leerlingen kunnen informatie kritisch analyseren en samenvatten.
- i.v.m. muzische-creatieve expressie:
 - = VC1: de leerlingen exploreren muzisch-creatieve uitingen zoals muziek, toneel, literatuur, dans, schilder- en bouwkunst, design, interieurs, mode en kleding, gebruiksvoorwerpen enz. als elementen die het cultuurbeeld van een gemeenschap mee bepalen: als statussymbool, als uiting van een persoonlijke esthetische smaak of als functioneel element.
 - = VC2: de leerlingen ervaren dat muzisch-creatieve uitingen een mondiaal verschijnsel zijn en voorkomen op veel verschillende plaatsen, zoals musea, galerijen, publieke plaatsen (metro, stations...), openbare gebouwen, fabrieken, kantoren, religieuze plaatsen, private huizen, tuinen en parken, ...
 - = VC4: de leerlingen maken kennis met muzisch-creatieve productieprocessen en de activiteiten die deze processen ondersteunen.
- i.v.m. leren spreken over muziek in esthetische, emotionele en technische zin:
 - = VS5: de leerlingen herkennen functie en belang van een aantal elementen van goede communicatie en geven aan welke van deze elementen zij al beheersen
 - = VS6: de leerlingen oefenen zich in elementen van het communicatieve proces die ze minder goed beheersen, bijvoorbeeld: actief luisteren / beslissen over een mogelijke eigen reactie / zich helder uitdrukken in ik-termen.
 - = VS7: de leerlingen zijn bereid om de inbreng van de gesprekspartner ernstig te nemen.

LEERPLANDOELSTELLINGEN / LEERINHOUDEN

1ste jaar: 1 lestijd/week, 2de jaar: 1 lestijd/week

DECR. NR.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
VL4	1 <ul style="list-style-type: none"> kunnen op relatief zelfstandige wijze reeds aanwezige kennis opdiepen en verwoorden 	1 Korte herhaling van de instrumenten, stemmen, vocale en instrumentale ensembles, koren, orkesten
	2 <ul style="list-style-type: none"> kunnen vlot omgaan met basisvormen en concepten uit de muzikale vormleer en het duiden ervan. Zij zien in dat de muzikale basisvormen de uiting zijn van steeds aanwezige ordeningsmodellen, gecentreerd op herhaling en variatie; leren denken in termen van ééndimensionale ontwikkeling van een muzikale vorm (melodische lijn). 	2 Muzikale vormleer: melodische structuren <ul style="list-style-type: none"> liedvorm (alle categorieën) rondovorm variatievorm
	3 <ul style="list-style-type: none"> kunnen omgaan met buitenmuzikale betekenisvorming in de muziek; bevatten dat muziek een meervoudig communicatiemiddel is; kunnen het verschil duiden tussen verwijzende en abstracte muziek. 	3 Programmamuziek en muzikale symboliek
	4 <ul style="list-style-type: none"> kunnen het verschil tussen vorm en genre duiden; kunnen zelfstandig vormen en hun toepassing herkennen en verwoorden; krijgen inzicht in functies van genres en de daaraan gekoppelde stilistiek. 	4 Instrumentale genres <ul style="list-style-type: none"> danssuite thematische suite vanaf de XIXe eeuw concertovormen: sinfonia / concerto grosso / soloconcerto barokouverture (Italiaans / Frans)
	5 <ul style="list-style-type: none"> kunnen zelfstandig vormen en hun toepassing herkennen en verwoorden; begrijpen het wederzijds functioneren van woord, muziek en scènische uitwerking; krijgen inzicht in het functioneren van muziekdramatische genres. 	5 Muziekdramatische genres <ul style="list-style-type: none"> opera operette musical muziek & dans
	6 <ul style="list-style-type: none"> leren denken in termen van meerdimensionale ontwikkeling van een muzikale vorm: melodische lijn en stemvoeringsmodellen; 	6 Muzikale vormleer: polyfone structuren

DECR. NR.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen	LEERINHOUDEN
	een muzikale vorm: melodische lijn en stemvoeringsmodellen; <ul style="list-style-type: none"> • verwerven inzicht in de synthetiserende ontwikkeling van een muzikale gedachtengang (contrapuntische ontwikkeling) 	<ul style="list-style-type: none"> • canon • fuga
7	<ul style="list-style-type: none"> • leren denken in termen van meerdimensionale ontwikkeling van een muzikale vorm: melodische lijn en polythematische verhoudingsmodellen; • verwerven inzicht in de analyserende ontwikkeling van een muzikale gedachtengang (thematisch-motivische ontwikkeling) 	7 Muzikale vormleer: bithematische structuren <ul style="list-style-type: none"> • sonatevorm
8	<ul style="list-style-type: none"> • kunnen zelfstandig vormen en hun toepassing herkennen en verwoorden; • krijgen inzicht in functies van genres en de daaraan gekoppelde stilistiek. 	8 Instrumentale genres <ul style="list-style-type: none"> • sonate, symfonie, concerto • kamermuziek
VB14	9 <ul style="list-style-type: none"> • kunnen zelfstandig vormen en hun toepassing herkennen en verwoorden; • begrijpen het wederzijds functioneren van woord en muziek; • krijgen inzicht in het functioneren van ideologische genres en de daaraan gekoppelde stilistiek. 	9 Vocale genres <ul style="list-style-type: none"> • middeleeuwse en renaissance geestelijke of ernstig-wereldse genres (organum, motet, miscompositie, ...) • oratorium, passie en miscompositie • cantate
	10 <ul style="list-style-type: none"> • kunnen zelfstandig vormen en hun toepassing herkennen en verwoorden; • begrijpen het wederzijds functioneren van woord en muziek; • krijgen inzicht in het functioneren van wereldse genres en de daaraan gekoppelde stilistiek; • kunnen het naar elkaar toegroeien van het symfonische en het vocale genre duiden. 	10 Vocale genres <ul style="list-style-type: none"> • middeleeuwse en renaissance wereldse genres (aristocratisch lekengezang, formes fixes, chanson, ...) • kunstlied (orkestlied inbegrepen)

DECR. NR.	LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
	De leerlingen			
VC3	11	<ul style="list-style-type: none"> • kunnen omgaan met vernieuwende visies op muziek; • ervaren recente bewerkingsmodellen als zinvol en zien de betekenis ervan in; • begrijpen de recente tendensen om muziek volkomen te integreren in andere cultuuruitingen. 	11	<p>Muzikale vormleer: recente technieken</p> <ul style="list-style-type: none"> • dodecafonie, serialisme en afgeleiden • conceptuele technieken (Xenakis, Cage, ...) • "minimal music" • ...
	12	<ul style="list-style-type: none"> • bevatten dat muziek een sociaal verschijnsel is, niet los te koppelen is van sociale of culturele bewegingen. 	12	<p>Jazz en populaire muziek</p>
VC3, VT1	13	<ul style="list-style-type: none"> • kunnen omgaan met de sterke tendens tot 'digitalisering' van de muziek, qua techniek, productie, verspreiding, betekenisvorming. 	13	<p>Muziek en ICT</p>
	14		14	<p>Vrije keuze van de leraar: enkele voorbeelden van thema's</p> <ul style="list-style-type: none"> • Muziek en media • Wereldmuziek • Etnische muziek • Musac • Festivalcultuur (ook jongerenfestivals) • Muziek & poëzie • ...

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN EN TIMING

Het graadsleerplan volgt in ruwe lijnen twee ordeningsschema's: van minder naar meer complex en historisch. Een wenselijke indeling is leerinhouden 1-5 voor het eerste jaar, leerinhouden 6-12 voor het tweede jaar. Indien de klassamenstelling het mogelijk of noodzakelijk maakt kan hier eventueel bij beargumenteerbare uitzondering van afgeweken worden en kunnen leerinhouden in de tijd verschoven worden. In ieder geval dient steeds de onderliggende volgorde: "concept - uitwerking naar vorm - uitwerking in genre" gehandhaafd te worden.

De voorbeelden in leerinhoud 13: Vrije keuze van de leraar, worden slechts ter illustratie opgenomen. De leraar dient bij haar/zijn vrije keuze van de onderwerpen maximaal de belangstelling van de leerlingen te benaderen en bij voorkeur het onderwerp in te bedden in de actualiteit. De vrij te kiezen onderwerpen zijn een ideale gelegenheid om het blikveld van de leerlingen gericht open te trekken.

Het is absoluut onontbeerlijk steeds te vertrekken vanuit het muzikale (of daarnaar verwijzende) artefact. Het vertrekpunt voor elke specifiek muzikale leerinhoud dient dan ook steeds een luisterfragment, partituur (of andere voorstelling), tekstfragment, leerlingwerkstuk, oefening, ... te zijn.

Leerlingen dienen regelmatig hun esthetische evaluatie van muziekproducten te kunnen verwoorden. Het is de taak van de leraar de sociale inhibitie die dit soms verhindert, op te heffen. De leerkracht dient tevens aandacht te besteden aan de specifieke taalvaardigheid die toelaat klaar en duidelijk een esthetische visie te formuleren.

Didactische strategieën / werkvormen

- leren kritisch en analyserend luisteren en afleiden is een doe-activiteit. Het is bijzonder wenselijk de leerlingen zo veel als mogelijk zelfwerkzaam te maken. Regelmatig gebruik van alternatieve werkvormen is dan ook aangewezen: huistaakjes, groepswerkjes, leerlingenvoordrachten, zoeksessies in boeken of op het internet, ...;
- lessen dienen een afgerond geheel te vormen met een intern ritme van verschillende lesfasen. Binnen dit geheel blijft het leer- en bewustzijnsproces de hoofdzaak, eerder dan het muzikale product;
- het is wenselijk *extra muros*-activiteiten te voorzien. Deze kunnen velerlei gedaantes aannemen: een bezoek aan het atelier van een instrumentenbouwer, het bijwonen van een repetitie, musea en voorstellingen, ...

De leerkracht dient bijzondere aandacht te besteden aan de keuze van luistervoorbeelden en hun aanwending:

- de luistervoorbeelden dienen pregnant en symptomatisch te zijn:
 - = zij dienen een duidelijke illustratie te zijn voor het inzicht dat afgeleid moet worden, zowel vormelijk als inhoudelijk;
 - = zij dienen de leerling toe te laten gericht te luisteren: kies de voorbeelden dusdanig dat -indien nodig- selectief geluisterd kan worden naar één welbepaalde parameter die in de leerinhoud aan bod komt;
 - = zo parameters in een historisch/stilistisch perspectief behandeld worden dienen de luistervoorbeelden uit de correcte periode of stijl gelicht te worden.
- visualisering/verwoording:
 - = van tijd tot tijd dienen de leerlingen over de partituur van een luisterfragment te kunnen beschikken zodat zij ook de af te leiden kenmerken visueel leren behandelen;
 - = ook andere voorstellingsvermogens van de leerlingen dien aangesproken te worden: het gebruik van (al dan niet rudimentaire) musicogrammen of andere visuele vertalingen van het klinkend beeld zijn van tijd tot tijd aan te bevelen;
 - = leerlingen dienen niet alleen te praten over muziek maar ook actief gestimuleerd te worden andere voorstellingsmodellen te gebruiken/exploreren.

- weergave/luisterhouding
 - = een correcte fysische plaatsing van de leerlingen t.o.v. de geluidsbron dient bewaakt te worden;
 - = de leerkracht dient zelf eveneens aandachtig te luisteren (het is uit den boze tijdens luistervoorbeelden andere zaken te doen);
 - = het geluidsvolume dient bewaakt te worden en de leerkracht dient zich te vergewissen van de reële geluidssituatie in elk punt van het lokaal: het volume moet voldoende hoog zijn maar mag niet overdonderen (zoniet wordt gericht luisteren onmogelijk);
 - = de leerkracht respecteert muzikale structuren bij het bepalen van start en einde van de luisterfragmenten (zo nodig wordt in- of uitgefaded, maar nooit bruusk afgebroken);
 - = slechts in uitzonderlijke en weloverwogen gevallen kan de leerkracht tijdens het beluisteren een korte opmerking maken. De regel dient evenwel te zijn: praat niet tijdens de luistervoorbeelden;
 - = een goede gemiddelde lengte is ca. 3 minuten (indien nodig kan hier vanzelfsprekend van afgeweken worden). Te korte fragmenten dienen vermeden te worden (beklijven niet en laten niet echt toe een muzikale gedachtengang in te schatten), te lange fragmenten (verlies aan concentratie) al evenzeer.
- stijlen: voor leerlijnen die een historisch/stilistisch perspectief te buiten gaan worden bij voorkeur voorbeelden uit verschillende periodes/stijlen gekozen. Ook hedendaagse en populaire stijlen/genres dienen vertegenwoordigd te zijn.
- montage
 - = het kan een grote hulp zijn voor de leerlingen te kunnen beschikken over een selectie uit de luistervoorbeelden. Met de moderne technologie kan het voor de leerkracht geen probleem zijn een dergelijke verzameling van fragmenten (geen volledige composities of bewegingen) op cd-rom aan te leggen. De leerkracht dient er in dit geval over te waken de vigerende wetgeving op het auteursrecht meticulous te respecteren en ook zijn leerlingen respect voor en inzicht in het belang van de bescherming van het auteursrecht bij te brengen (VOET);
 - = het is handig -als didactisch hulpmiddel- een persoonlijke verzamel-cd aan te maken met een selectie van "grote" composities uit de verschillende stijl- of muziekhistorische periodes. Vaak zal in de lessen *Muziekethetica* spontaan de mogelijkheid ontstaan kort te verwijzen naar op dat ogenblik niet in behandeling zijnde periodes of vormen, waarbij de koppeling eventueel auditief ondersteund kan worden.

De leerkracht waakt erover dat leerlingen hun agenda correct invullen (zowel leerinhoud als omschrijving van taken).

Het is aan te bevelen op regelmatige basis de leerlingschriften na te kijken. Voor grote groepen kan dit eventueel gebeuren aan de hand van één of twee 'referentieschriften' gekoppeld aan steekproeven.

Administratieve stukken: de leerkracht moet ten alle tijde de volgende stukken kunnen voorleggen (of op school ter bewaring geven)

- planning en voorbereiding:
 - = jaar(vorderings)plan, ev. graad(vorderings)plan: een overzicht van de leerinhouden en hun uitwerking met het oog op de realisatie van vakgebonden en vakoverschrijdende doelstellingen. Het jaar/graad(vorderings)plan dient te garanderen dat de spreiding van de leerinhouden over het jaar/graad evenwichtig is. De vorm van dit plan is vrij, maar een tabellarische uitwerking geniet de voorkeur. Het omvat minimaal:
 - ≡ schooljaar, school;
 - ≡ onderwijsvorm, graad, studierichting, klas;
 - ≡ lestijden per week of contacturen;
 - ≡ leerplancode /nummer;
 - ≡ leerlijnen met verwijzing naar de punten van het leerplan (liefst over de gehele graad);
 - ≡ vakoverschrijdende verwijzingen;
 - ≡ tijdsspreiding (liefst over de gehele graad);
 - ≡ aanstipmogelijkheid voor de vordering;
 - ≡ opmerkingen en aanpassingen (o.a. vervangingen, afwezigheden, ...).
 - = lesvoorbereiding: een document dat nauwkeurig aangeeft op welke wijze een les uitgewerkt wordt. De leraar kiest hiervoor een model dat haar/hem het meest comfortabel is, maar het document dient minstens te omvatten:
 - ≡ beginsituatie
 - ≡ per lesfase: doelstellingen, leerinhouden, werkvormen, gebruikte media

- = voor de aanvang van de les ingevulde agenda, met vermelding van de leerinhoud(en) en opdrachten
- evaluatie
 - = een evaluatieschrift met per leerling vermelding van vordering, eventuele tekorten en voorziene remediëring en de vermelding van evaluatiecriteria
 - = examenkopijen samen met vragen en modelantwoorden
 - = verbeterde toesten en opdrachten

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN¹

Een kwaliteitsvolle geluidsinstallatie (bij voorkeur een multi-cd-speler).

Een goede buffet- of vleugelpiano. De aanwezigheid van ander muziekinstrumentarium is aan te bevelen.

Een bord met notenbalkopdruk (bij voorkeur een viltstiftbord: krijtstof is nefast voor een geluidsinstallatie).

Een (krachtige) multimediacomputer met lees/schrijf-cd-rom-station (zie Pedagogische-didactische wenken) en internetaansluiting. De leerkracht moet tevens op regelmatige basis gebruik kunnen maken van het computerlokaal.

Televisietoestel met video-apparatuur of digitale projector.

Transparantprojector.

Een ad valvas-bord voor affiches en aankondigingen van belangwekkende muzikale evenementen.

Een handbibliotheek met minimaal enkele belangwekkende vaknaslagwerken en bij voorkeur ook een beperkte discotheek.

De mogelijkheid gepaste illustraties, tijdslijnen, diagrammen, ... in het lokaal aan te brengen.

1 Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing:

- Codex
- ARAB
- AREI
- Vlarem.

- Deze wetgeving bevat de technische voorschriften die in acht moeten genomen worden m.b.t.:
 - de uitrusting en inrichting van de lokalen;
 - de aankoop en het gebruik van toestellen, materiaal en materieel.

Zij schrijven voor dat:

- duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
- alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
- de collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;
- de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

EVALUATIE

ALGEMENE OPMERKINGEN

De evaluatie geschiedt door middel van deelproeven en eindproeven (zie vigerende regelgeving), waarbij de eind- en leerplandoelstellingen het uitgangspunt vormen. In het tweede jaar van de graad is de evaluatie tevens een middel om na te gaan of een eventuele studiekeuze naar volgend jaar gemotiveerd en verantwoord is.

De evaluatie moet de leraar toelaten al dan niet in samenspraak met de leerlingen, te bepalen in welke mate de concreet gestelde doelen bereikt zijn. Zij dient positief te zijn: zij meet wat de leerling bijgeleerd heeft (leerwinst), niet de tekorten.

Voor permanente en objectieve evaluatie is het aangewezen te kunnen steunen op concrete evaluatiegegevens aan de hand van criteria die bij voorkeur opgesteld worden door de vakwerkgroep in samenspraak met de directie. Het strekt tot aanbeveling om via de agenda van de leerling de evaluatiecriteria aan de ouders en de leerling mee te delen.

Herhalingsbeurten kunnen aangevuld worden met korte schriftelijke overhoringen, praktijkopdrachten, mondelinge beurten, punten voor observatiegegevens, orde en/of medewerking. Hierbij is het ook nuttig voortdurend aandacht te besteden aan zelfevaluatie van de leerlingen. Procesevaluatie kan het best gebeuren aan de hand van het verloop van de praktijkopdrachten. Bovendien kan observatie van het affectieve gedrag van de leerling aanleiding geven tot (argumenteerbare) aanpassing van een evaluatiecijfer. Tot slot: het integreren van een procesbeoordeling met betrekking tot de vakoverschrijdende eindtermen of ontwikkelingsdoelen is een noodzaak voor het verkrijgen van een totaalevaluatie van de leerling.

BIJZONDERE OPMERKINGEN

De geëigende weg om inzicht in de muziekethetica te verkrijgen is het gericht analyserend en afleidend luisteren naar muziek enerzijds en anderzijds het duiden en verwoorden van de band tussen muziek en socioculturele elementen uit haar ontstaans- en functioneringsomgeving. Bevraging en evaluatie dient dan ook overwegend leerwinst op deze gebieden te meten:

- theoretische vragen zijn minder primordiaal. De nadruk dient hier vnl. op verstandsvragen, eerder dan op geheugenvragen te liggen.
- luistervragen dienen prominent aanwezig te zijn:
 - = herkennen van instrumenten, vormen en genres;
 - = situeren van muziekvoorbeelden in de tijd of stijl met motivering aan de hand van technische elementen;
 - = ...
- relatievragen zijn eveneens belangrijk:
 - = het aantonen van verbanden tussen muziek en sociaalculturele elementen;
 - = het aantonen van verbanden tussen muziek en andere kunst- en expressievormen;
 - = ...

Eventueel kan een gedeelte van een eindproef vervangen worden door een beoordeling van de in een duidelijk afgebakende periode gerealiseerde opdracht die nauw verbonden is met de leerinhouden. De ideevorming, de onderzoeks- en uitvoeringsfasen gedurende de realisatie van die opdrachten (het proces) zijn daarbij minstens even belangrijk als het gepresenteerde werk (het product). De examenpunten zijn een samenstelling volgens een duidelijk aantal omschreven parameters waarbij geen enkele parameter een onevenredig groot aandeel bedraagt. De cijfers van deze parameters blijven natrekbaar. Overleg met de directie en eventueel de vakgroep is absoluut wenselijk in dit geval. De leraar dient er tevens over te waken dat de leerlingen ondubbelzinnig ingelicht worden over aard, verloop en evaluatieparameters van een dergelijke oefening.

BIBLIOGRAFIE

* Gezien in *Muziekethetica* de nadruk dient te liggen op het historisch en cultureel geïntegreerd benaderen van vorm- en genreconcepten worden hier overwegend muziek- en cultuurhistorisch gerichte werken enerzijds en werken op het gebied van de vorm- en genrestudie anderzijds opgenomen. De lijst met vaktijdschriften is vrij uitgebreid gezien zij overwegend gericht zijn naar een klein gebied binnen de studie van de muziek.

* De leerkracht dient zeker deze bibliografie aan te vullen met verwijzingen die op het internet te vinden zijn. Het aanbod is bijzonder groot en steeds in beweging. De belangrijkste portaalpagina's zijn eenvoudig te bereiken via de zoekopdracht "music resources" op de belangrijkste zoekroboten (google, alltheweb, yahoo, ...).

NASLAGWERKEN/GROTE REEKSEN

- BESSELER, H.; M. SCHNEIDER. *Musikgeschichte in Bildern*. Leipzig, Deutscher Verlag für Musik, 1965-. 34 vols.
- BLUME, F. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Allgemeine Enzyklopädie der Musik. Kassel, Bärenreiter, 1999-.
- NN. *Algemene muziekencyclopedie*. Houten, Unieboek, 1982-1984. 10 vols.
- DAHLHAUS, C. *Neues Handbuch der Musikwissenschaft*. Laaber, Laaber Verlag, 1981. 13 vols.
- SADIE, S. *New Grove dictionary of music and musicians*. Washington/London, Grove's Dictionaries of Music/Macmillan, 1980. 20 vols
- WESTRUP, J. A. *The new Oxford history of music*. London, Oxford University Press, 1957-1986-1990. 10 vols.

BELANGWEKKENDE VAKTIJDSCHRIFTEN

- *19th century music*. Berkeley, University of California Press.
- *Acta musicologica*. Basel, International musicological society.
- *Archiv für Musikwissenschaft*. Wiesbaden, Steiner.
- *Belgisch tijdschrift voor muziekwetenschap*. Brussel, Belgische vereniging voor muziekwetenschap.
- *Computer music journal*. Cambridge (Mass.), Massachusetts Institute of Technology Press.
- *Contemporary music review*. Chur, Harwood.
- *Current musicology*. New York, Columbia University.
- *Early music*. London, Oxford University Press.
- *Ethnomusicology*. Ann Arbor, Society for ethnomusicology.
- *Galpin society journal*. London, Galpin society.
- *Journal of music theory*. New Haven, Yale University.
- *Journal of musicological research*. New York, Gordon and Breach.
- *Journal of musicology*. Berkeley, University of California Press.
- *Journal of new music research*. Lisse, Swets en Zeitlinger.
- *Journal of Renaissance and Baroque music*. Cambridge (Mass.), Institute of Renaissance and Baroque music.
- *Journal of Renaissance and Baroque music*. Cambridge (Mass.), Institute of Renaissance and Baroque music.
- *Journal of seventeenth-century music*. Cambridge (Mass.), Society for seventeenth-century music.
- *Journal of the American Musicological Society*. Chicago, University of Chicago Press.
- *Modern music*. New York, League of composers.
- *Music analysis*. Oxford, Blackwell.
- *Music and letters*. London, Oxford University Press.
- *Music and man*. Plymouth, Clarke, Doble and Benton.
- *Music perception: an interdisciplinary journal*. Berkeley, University of California Press.
- *Music review*. Cambridge, Heffer.
- *Music theory online*. Cambridge (Mass.), Society for Music Theory.
- *Musica disciplina: journal of the history of music*. Neuhausen, Hänssler.
- *Musical quarterly*. New York, Schirmer.
- *Musical times*. London, Orpheus.
- *Musik und Bildung: Zeitschrift für Musikerziehung*. Mainz, Schott.

-
- *Musikforschung*. Kassel, Bärenreiter
 - *MusikTexte: Zeitschrift für neue Musik*. Köln, MusikTexte.
 - *Musiktheorie*. Laaber: Laaber-Verlag.
 - *Notes*. Philadelphia, Music Library Association.
 - *Popular music*. Cambridge, Cambridge University Press.
 - *Revue de musicologie*. Paris, Heugel.
 - *RILM abstracts of music literature*. New York, RILM.
 - *Sonus: a journal of investigations into global musical possibilities*. Cambridge (Mass.), Sonus.
 - *Tijdschrift van de Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis*. Utrecht, Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis.

ALGEMENE WERKEN

- ABRAHAM, G. *The concise Oxford history of music*. Oxford, Oxford University Press, 1979.
- ADRIAENSSENS, I. *Gebouwen om naar te luisteren: veertig Vlaamse monumenten met muziekgeschiedenis*. Tielt, Lannoo, 1994.
- AITKEN, H. *The Piece as a Whole: Studies in Holistic Musical Analysis*. Westport, Praeger Publishers, 1997.
- BERRY, W. *Form in Music: An Examination of Traditional Techniques of Musical Structure and their Application in Historical and Contemporary Styles*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1966.
- BLACKWOOD, A.; P. M. YOUNG; C. STILTON. *The pageant of music : an introduction to the history of music*. London, Barrie and Jenkins, 1977.
- BOSSUYT, I. *Beknopt overzicht van de muziekgeschiedenis*. Leuven, Acco, 1990. 4 vols.
- BOSSUYT, I. *Muziekgeschiedenis*. Leuven, Acco, 1995-1997. 4 vols.
- BROECKX, J. L. *Grondslagen van de muziekgeschiedenis*. Antwerpen, Metropolis, 1986.
- BUCKINX, B. *De kleine pomo of de muziekgeschiedenis van het postmodernisme*. Peer, Alamire, 1994.
- DUNSBY, J.; A. WHITTALL. *Music Analysis in Theory and Practice*. New Haven, Yale University Press, 1988.
- FONTAINE, P. *Basic Formal Structures in Music*. New York, Appleton-Century-Crofts (Meredith Publishing Company), 1967.
- GAULDIN, R. *A Practical Approach to Sixteenth/Eighteenth-Century Counterpoint*. Prospect Heights, Waveland Press, 1995.
- GLASTRA VAN LOON, O. *Mozaïek der muziekgeschiedenis*. Schoten, Westland, 1992.
- GREEN, D. M. *Form in Tonal Music: An Introduction to Analysis*. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1979.
- GRIFFITHS, P. *A concise history of modern music : from Debussy to Boulez*. London, Thames and Hudson, 1978.
- GRIJP, L. P.; I. BOSSUYT. *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2001.
- GROUT, D. J.; C. V. PALISCA. *History of Western music*. New York, W.W. Norton, 2001.
- HAMBURG, O. *Muziekgeschiedenis in voorbeelden*. Utrecht, Aula-boeken, 1968. 2 vols.
- HEADINGTON, C. *A history of Western music*. Triad, St. Albans, 1977.
- KELLY, R. *Theme and Variations: A Study of Linear Twelve Tone Composition*. Dubuque, W.C. Brown, 1958.
- KLOPPENBURG, W.C.M. *Muziek door de eeuwen : beknopte muziekgeschiedenis*. Amsterdam, Arbeiderspers, 1963-1965. 4 vols.
- KNOCKAERT, Y. *Muziekgeschiedenis*. Brugge, Knockaert, sd.
- KOHS, E. B. *Musical Form: Studies in Analysis and Synthesis*. Boston, Houghton Mifflin, 1976.
- KOSTKA, S.; D. PAYNE. *Tonal Harmony, With an Introduction to Twentieth-Century Music*. New York, A.A. Knopf, 1989.
- LEMERY, D.; B. DEVRIES.; E. VAN ALTENA. *Muziekgeschiedenis: een stripverhaal*. Amsterdam, Phonogram, 1979-1981. 3 vols.
- MICHELS, U. *Atlas van de muziek*. Sesam, 2001. 2 vols.
- MIDDLETON, R. E. *Harmony in Modern Counterpoint*. Boston, Allyn and Bacon, 1967.
- MORRIS, R. O. *The Structure of Music*. London, Oxford University Press 1935.
- PISTON, W. *Counterpoint*. New York, W. W. Norton, 1947.
- PISTON, W. *Harmony*. New York, W. W. Norton, 1987.
- RETI, R. *The Thematic Process in Music*. New York, Macmillan, 1951.

- ROBERTSON, A.; D. STEVENS. *The Pelican history of music*. Harmondsworth, Penguin books, 1960-1969. 3 vols.
- SABBE, H. *Muziekgeschiedenis*. Gent, Academia Press, 1998. 2 vols.
- SPENCER, P.; P. M. TEMKO. *A Practical Approach to the Study of Form in Music*. Prospect Heights, Waveland Press, 1994.
- STEFFELAAR, W. *Thema's en genres in de muziekgeschiedenis : muziek beluisteren en begrijpen*. Heerlen, Open Universiteit, 1998-.
- TOCH, E. *The Shaping Forces in Music, an Inquiry into Harmony, Melody, Counterpoint, Form*. New York, Dover Publications, 1977.
- WILLEMZE, T. *Algemene muzikaleer*. Utrecht, Spectrum, 1998.